

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Capitularia Regvm Francorvm

Additae sunt Marculfi monachi & aliorum formulae veteres, & Notae
doctissimorum virorum

Baluze, Etienne

Parisiis, 1677

Capitulare primum anni DCCCXIX. sive capitula addita ad legem Salicam
in generali populi conventu habito apud Aquisgranum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19366

CAPITVLARE PRIMVM
ANNI DCCCXIX.

S I V E

Capitula addita ad legem Salicam in generali populi conventu habito apud Aquisgranum post natale Domini anno quinto imperij Ludovici Pij desinente.

Hæc capitula Dominus Hludovicus Imperator anno imperij sui quinto cum universo cætu populi in Aquisgrani palatio promulgavit atque legi Salicæ addere præcepit. Ipseque postea, cum in Theodonis villa generalem conventum habuisset, ulterius capitula appellanda esse prohibuit, sed ut lex tantum dicerentur voluit.

INCIPIUNT CAPITVLA.

1. D E honore Ecclesiarum.	11. De proprio in bannam misso.
2. De injuriis sacerdotum in Ecclesiis factis.	12. De manire.
3. De viduis & pupillis & pauperibus.	13. De fideis coercendis.
4. De rapto viduarum.	14. Vbi sacramenta juranda sint.
5. De homine publicam penitentiam agente interfecto.	15. De his qui de furto accusati fuerint.
6. Vt omnis homo liber potestatem habeat ubiqueque voluerit res suas dare pro salute anime sue.	16. De dispectu litterarum dominicarum.
7. De homicidiis prohibendis.	17. De injuriis veloneis & consuetudinibus.
8. Quid in compositione vuirgildi dari debeat.	18. De his qui bonos denarios accipere nolunt.
9. De rapto alienarum sponzarum.	19. De adulteratoribus monetæ.
10. De falsis testibus convincendis.	20. De proprio dominico sine iustione illius reddito.
	21. De pueris inuitis parentibus detonsis & puellis velatis.

INCIPIUNT SVPRASCRIPTA CAPITVLA ET EORVM TEXTVS.

De honore Ecclesiarum.

IV. 1. **S**I quis aut ex levi causa aut sine causa hominem in Ecclesia interfecerit, de vita componat. Si verò foris rixati fuerint, & unus alterum in Ecclesiam fugerit, & ibi se defendendo eum interfecerit, si hujus facti testes non habuerit, cum duodecim conjuratoribus legitimis per sacramentum adfirmet se defendendo eum interfecisse, & post hæc sexcentos solidos ad partem Ecclesiæ quam illo homicidio polluerat & insuper bannum nostrum solvere cogatur; is verò qui interfectus est

absque compositione jaceat, ac deinde interfector secundum judicium canonicum congruam facinori quod admisit penitentiam accipiat. Si proprius servus hoc commiserit, judicio aquæ ferventis examine tur utrum hoc sponte an se defendendo fecisset. Et si manus ejus exusta fuerit, interficiatur. Si autem non fuerit, dominus ejus juxta quod vuirgildus illius est ad Ecclesiam persolvat, aut eum, si voluerit, eidem Ecclesiæ tradat. De ecclesiastico & fiscalino & beneficiario servo volumus ut pro una vice vuirgildus ejus pro eo componatur, altera vice ipse servus ad suppli-

Tom. I.

P p ij

cium tradatur. Hereditas tamen liberi hominis, qui propter tale facinus ad mortem fuerit iudicatus, ad legitimos heredes illius perveniat. Si in atrio Ecclesie, cujus porta reliquiis sanctorum consecrata est, hujusmodi homicidium perpetratum fuerit, simili modo emendetur vel componatur. Si vero porta Ecclesie non est consecrata, eo modo componatur quod in atrio committitur sicut componi debet quod in immunitate violata committitur.

De injuriis sacerdotum in Ecclesiis factis.
Ibid. 74. II. Sanguinis effusio in Ecclesia facta cum fuste, si Presbyter fuerit, triplo componatur, duas partes eidem Presbytero, tertia pro fredo ad Ecclesiam, & insuper bannus noster. Similiter de Diacono juxta compositionem ejus in triplo cum banno nostro componatur. De Subdiacono similiter in triplo secundum suam compositionem. Et de uniuscujusque ordinis Clerico secundum suam compositionem in triplum persolvatur, & insuper bannus noster. Similiter & de ictu sine sanguinis effusione de uniuscujusque ordinis Clerico secundum suam compositionem in triplo, & bannus noster. Et qui non habet unde ad Ecclesiam persolvat, tradat se in servitium eidem Ecclesie usque dum totum debitum persolvat.

De viduis & pupillis & pauperibus.
Ibid. 16. III. Ut quocumque in mallum ante Comitem venerint, primo eorum causa audiatur & definiatur. Et si testes per se ad causas suas querendas habere non poterint, vel legem nescierint, Comes illos vel illas adjuvet, dando eis talem hominem qui rationem eorum teneat, vel pro eis loquatur.

De rapta viduarum.
Ibid. 17. IV. Qui viduam intra proximos triginta dies viduitatis sue vel invitam vel volentem sibi copulaverit, bannum nostrum id est sexaginta solidos in triplo componat. Et si invitam eam duxit, legem suam ei componat, illam vero ulterius non attingat.

De homine publicam penitentiam agente interfecto.
Ibid. 18. V. Qui hominem publicam penitentiam agentem interfecerit, bannum nostrum in triplo componat, & vuirgildum ejus proximis ejus persolvat.

Ut omnis homo liber potestatem habeat ubicunque voluerit res suas dare pro salute anime sue.

Ibid. 19. VI. Si quis res suas pro salute anime

sue vel ad aliquem venerabilem locum, vel propinquo suo, vel cuilibet alteri tradere voluerit, & eo tempore intra ipsum comitatum fuerit in quo res illa positae sunt, legitimam traditionem facere studeat. Quod si eodem tempore quo illas tradere vult extra eundem comitatum fuerit, id est, sive in exercitu, sive in palatio, sive in alio quolibet loco, adhibeat sibi vel de suis pagensibus, vel de aliis qui eadem lege vivant qua ipse vivit, testes idoneos, vel si illos habere non poterit, tunc de aliis quales ibi meliores inveniri possint, & coram eis rerum suarum traditionem faciat, & fidejussores vestiturae donet ei qui illam traditionem accipit ut vestituram faciat. Et postquam haec traditio ita facta fuerit, heres illius nullam de praedictis rebus valeat facere repetitionem. Insuper & ipse per se fidejussionem faciat ejusdem vestiturae, ne heredi ulla occasio remaneat hanc traditionem immutandi, sed potius necessitas incumbat illam perficiendi. Et si nondum res suas cum coheredibus suis divisas habuit, non ei hoc sit impedimento, sed coheres ejus, si sponte noluerit, aut per Comitem aut per Missum ejus distringatur ut divisionem cum illo faciat ad quem defunctus hereditatem suam voluit pervenire. Et si cuilibet Ecclesie eam tradere rogavit, coheres ejus eam legem cum illa Ecclesia de praedicta hereditate habeat quam cum alio coherede suo habere debebat. Et hoc observetur erga patrem & filium & nepotem usque ad annos legitimos. Postea ipsae res ad immunitatem ipsius Ecclesiae redeant.

De homicidiis prohibendis.
VII. Quicumque hominem aut ex levi causa aut sine causa interfecerit, vuirgildum ejus his ad quos ille pertinet componat. Ipse vero propter talem praesumptionem in exilium mittatur ad quantum tempus nobis placuerit. Res tamen suas non amittat.

Quid in compositione vuirgildi dari debeat.
VIII. In compositionem vuirgildi volumus ut ea dentur quae in lege continentur, excepto accipere & spata, quia propter illa duo aliquoties perjurium committitur, quando majoris pretij quam illa sint esse jurantur.

De raptu alienarum sponsum.
IX. Si quis sponsum alienam rapuerit, aut patri ejus, aut ei qui legibus ejus defensor esse debet, cum sua lege eam reddat, & quicquid cum ea tulerit, semotim

unamquamque rem secundum legem reddat. Et si hoc defensor ejus perpetrari consenserit, & ideo raptori nihil querere voluerit, Comes singillatim de unaquaque re freda nostra ab eo exactare faciat. Sponso vero legem suam componat, & insuper bannum nostrum, id est, sexaginta solidos solvat, vel in presentiam nostram Comes eum advenire faciat, & quanto tempore nobis placuerit in exilio maneat, & illam feminam ei habere non liceat.

De falsis testibus convincendis.

Ibid. 23.

X. Si quis cum altero de qualibet causa contentionem habuerit, & testes contra eum per iudicium producti fuerint, si ille falsos eos esse suspicatur, liceat ei alios testes, quos meliores potuerit, contra eos opponere, ut veracium testimonio falsorum testium perversitas superetur. Quod si ambæ partes testium ita inter se dissenserint ut nullatenus una pars alteri cedere velit, eligantur duo ex ipsis, id est, ex utraque parte unus, qui cum scutis & fufibus in campo decertent utra pars falsitatem, utra veritatem suo testimonio sequatur. Et campioni qui victus fuerit, propter perjurium quod ante pugnam commisit, dextera manus amputetur. Ceteri vero ejusdem partis testes, qui falsi apparuerint, manus suas redimant. Cujus compositionis duæ partes ei contra quem testati sunt dentur, tertia pro freda solvatur. Et in seculari quidem causa hujusmodi testium diversitas campo comprobetur. In ecclesiasticis autem causis, ubi de una parte seculare, de altera vero ecclesiasticum negotium est, idem modus observetur. Vbi vero ex utraque parte ecclesiasticum fuerit, rectores earundem Ecclesiarum, si se familiariter pacificare velint, licentiam habeant. Si autem de hujusmodi pacificatione inter eos convenire non possunt, advocati eorum in mallo publico ad presentiam Comitis veniant, & ibi legitimus terminus eorum contentionibus imponatur. Testes vero de qualibet causa non aliunde querantur nisi de ipso comitatu in quo res unde causa agitur posita sunt: quia non est credibile ut vel de statu hominis vel de possessione ejuslibet per alios melius rei veritas cognosci valeat quam per illos qui viciniore sunt. Si autem contentio quæ inter eos exorta est, in confinio duorum comitatum fuerit, liceat eis de vicina centena adjacentis comitatus ad causam suam testes habere.

De proprio in bannum missio.

Ibid. 24.

XI. Cujuscunque hominis proprietas ob crimen aliquod quod idem habet commissum in bannum fuerit missa, & ille re cognita, ne justitiam faciat, venire distulerit, annūque ac diem in eo banno illam esse permiserit, ulterius eam non adquirat, sed ipsa fisco nostro societur. Debitum vero quod is cuius ea fuit solvere debuit, per Comitem ac ministros ejus juxta estimationem damni de rebus mobilibus quæ in eadem proprietate invente fuerint, his quibus idem debitor fuit exsolvatur. Quod si rerum mobilium ibidem inventarum quantitas ad compositionem non suffecerit, de immobilibus suppleatur, & quod super fuerit, sicut dictum est, fisco noster possideat. Si nihil super compositionem remanere potuerit, totum in illam expendatur. Si autem homo ille nondum cum suis coheredibus proprium suum divisum habuit, convocet eos Comes, & cum eis legitimam divisionem faciat, & tunc, sicut jam dictum est, partem ejus fisco nostro addicat, & compositionem de ea, juxta modum superius comprehensum, his ad quos illa legibus pertinet exsolvat. Quod si non de alia re, sed de ipsa proprietate quæ in bannum missa fuit, ac per hoc in nostram potestatem redacta est, fuerat interpellatus, Comes in cuius ministerio eam esse constiterit hoc ad notitiam nostram perferre curet, ut nos eandem proprietatem, quæ secundum supradictum modum in nostrum dominium redacta est, per præcepti nostri auctoritatem in jus & potestatem hominis qui eam quærebat, si sua esse debet faciamus pervenire.

De manire.

Ibid. 25.

XII. Si quis de statu suo, id est, de libertate vel de hereditate compellendus est, juxta legis constitutionem manniatur. De ceteris vero causis, unde quis rationem est redditurus, non manniatur, sed per Comitem banniatur. Et si post unam & alteram Comitis admonitionem aliquis ad mallum venire noluerit, rebus ejus in bannum missis venire & justitiam facere compellatur.

De fidei coërendis.

Ibid. 27.

XIII. Si quis aliqua necessitate cogente homicidium commisit, Comes in cuius ministerio res perpetrata est, & compositionem solvere & fidei per sacramentum pacificare faciat. Quod si una pars ei ad hoc consentire noluerit, id est,

aut ille qui homicidium commisit, aut is qui compositionem suscipere debet, faciat illum Comes qui ei contumax fuerit ad presentiam nostram venire, ut cum ad tempus quod nobis placuerit in exilium mittamus, donec ibi castigetur, ut Comiti suo inobediens esse ulterius non audeat, & majus damnum inde non adcreseat.

Vbi sacramenta juranda sint.

Ibid. 18. XIV. Vbi antiquitus consuetudo fuit de libertate sacramenta adhramire vel jurare, ibi mallum habeatur, & ibi sacramenta jurentur. Mallus tamen neque in Ecclesia neque in atrio ejus habeatur. Minora verò placita Comes sive intra suam potestatem vel ubi impetrare potuerit habeat. Volumus utique ut domus à Comite in loco ubi mallum tenere debet construat, ut propter calorem solis & pluviam publica utilitas non remaneat.

De his qui de furto accusati fuerint.

Ibid. 19. XV. Si liber homo de furto accusatus fuerit, & res proprias habuerit, in mallo ad presentiam Comitis se adhramiat. Et si res non habet, fidejussores donet qui eum adhramire & in placitum adduci faciant. Et liceat ei prima vice per sacramentum se secundum legem idoneare, si potuerit. At si alia vice duo vel tres eum de furto accusaverint, liceat ei contra unum ex his cum scuto & fuste in campo contendere. Quod si servus de furto accusatus fuerit, dominus ejus pro eo emendet, aut eum sacramento excuset, nisi tale furtum perpetratum habeat propter quod ad supplicium tradi debeat.

De dispectu litterarum dominicarum.

Ibid. 10. XVI. Si quis litteras nostras dispexerit, id est, tractoriam quæ propter Missos recipiendos dirigitur, aut honores quos habet amittat, aut in eo loco ubi prædictos Missos suscipere debuit tamdiu resideat & de suis rebus legationes illuc venientes suscipiat quousque animo nostro satisfactum habeat. Qui verò epistolam nostram quocumque modo dispexerit, jussu nostro ad palatium veniat, & juxta voluntatem nostram congruam stultitiæ suæ castigationem accipiat. Et si homo liber vel ministerialis Comitis hoc fecerit, honorem, qualemcumque habuerit, sive beneficium amittat. Et si servus fuerit, nudus ad palium vapulet, & caput ejus tondeatur.

De injustis teloneis & consuetudinibus.

Ibid. 11. XVII. Vt ubi tempore avi nostri Dom-

ni Pippini consuetudo fuit teloneum dare, ibi & in futurum detur. Nam ubi noviter inceptum est, ulterius non agatur. Et ubi necesse non est fluvium aliquem per pontem transire, vel ubi navis per mediam aquam aut sub pontem ierit, & ad ripam non adpropinquaverit, neque ibidem aliquid emptum vel venundatum fuerit, ulterius teloneum non detur. Et nemo cogat alium ad pontem ire, ubi juxta pontem aquam transire potest. Et qui ulterius in talibus locis, vel de his qui ad palatium seu in hostem pergunt, teloneum exactaverit, cum sua lege ipsum teloneum reddat, & bannum nostrum id est sexaginta solidos componat.

De his qui bonos denarios accipere nolunt.

XVIII. Quicumque liber homo denarium merum & bene pensantem recipere noluerit, bannum nostrum id est sexaginta solidos componat. Si verò servi ecclesiastici aut Comitum aut vassallorum nostrorum hoc facere præsumpserint, sexaginta ictibus vapulent. Aut si magister eorum vel advocatus, qui liber est, eos vel Comiti vel Misso nostro justis presentare noluerit, prædictum bannum nostrum id est sexaginta solidos componat.

De adulteratoribus moneta.

XIX. De falsa moneta jubemus ut qui eam percussisse comprobatus fuerit, manus ei amputetur. Et qui hoc consensit, si liber est, sexaginta solidos componat. Si servus est, sexaginta ictus accipiat.

De proprio dominico sine jussione illius reddito.

XX. Si quis proprium nostrum, quod in vestitura genitoris nostri fuit, alicui quærenti sine nostra jussione reddiderit, aliud tantum nobis de suo proprio cum sua lege componat. Et quicumque illud scienter per malum ingenium adquirere tentaverit, pro infideli teneatur, quia sacramentum fidelitatis, quod nobis promissit, irritum fecit, & ideo secundum nostram voluntatem & potestatem dijudicandus est.

De pueris invitis parentibus detonsis & puellis velatis.

XXI. Si quis puerum invitis parentibus totonderit, aut puellam velaverit, legem suam in triplo componat, aut ipsi puero vel puellæ, si jam suæ potestatis sunt, aut illi in cujus potestate fuerint. Illi verò potestatem habeant capitis sui, ut in tali habitu permaneant qualis eis complacuerit.